

بررسی تأثیر آموزش مشاوره تحصیلی گروهی بر افزایش مهارت‌های تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه شهر ایلام

سمیه خدارحمی^۱، کلثوم غلامی^۲

^۱ مربی، دانشگاه پیام نور، گروه علوم تربیتی، تهران، ایران

^۲ دانشجوی دکتری، دانشگاه پیام نور، گروه علوم انسانی، تهران، ایران

چکیده

این پژوهش با هدف بررسی تأثیر آموزش مشاوره تحصیلی گروهی بر افزایش مهارت‌های تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه شهر ایلام انجام گرفت. این پژوهش نیمه آزمایشی از نوع پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل بود. ۹۰ دانش آموز دختر دبیرستانی در شهر ایلام به روش تصادفی انتخاب و به گروه‌های آزمایش (۴۵ نفر) و کنترل (۴۵ نفر) واگذار شدند. شرکت کننده‌های گروه آزمایش ۸ جلسه آموزشی مهارت‌های تحصیلی را به مدت دو ماه دریافت کردند، و به پرسشنامه مهارت‌های تحصیلی کانگاس و چک لیست نمرات پیشرفت تحصیلی پاسخ دادند. داده‌ها با استفاده از روش آماری تحلیل کوواریانس و از طریق نرم افزار SPSS-۲۱ تحلیل شدند. نتایج نشان داد که آموزش مشاوره تحصیلی گروهی بر بهبود مهارت‌های تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر مؤثر است. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که آموزش مشاوره تحصیلی گروهی بر ارتقای مهارت‌های تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر تأثیر فراوانی دارد.

واژه‌های کلیدی: آموزش، مشاوره تحصیلی گروهی، مهارت‌های تحصیلی، پیشرفت تحصیلی

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

مقدمه

امروزه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان یکی از شاخصهای مهم در ارزشیابی آموزش و پرورش است. بدون شک در دنیای پیشرفته امروزی یکی از علائم موفقیت فرد، پیشرفت تحصیلی است که بدون آن توسعه و ترقی هیچ کشوری امکانپذیر نخواهد بود. (سیف، ۱۳۹۲). از جمله عوامل محیطی تأثیرگذار بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان کسب مهارتهای تحصیلی از شیوههای مختلف از جمله مشاوره های تحصیلی گروهی است (شریفی، ۱۳۹۳). کاربرد فنون و مهارتهای مطالعه و یادگیری باعث می شود مطالعه آسانتر، سریعتر و لذت بخش تر پیگیری شود (شفیع آبادی، ۱۳۹۰). از مهمترین این مهارتها می توان به برنامه ریزی، مدیریت زمان، تمرکز حواس، یادداشت برداری، خلاصه کردن، تندخوانی، تقویت حافظه و تست زدن اشاره داشت (شفیع آبادی، ۱۳۹۰).

پیشرفت تحصیلی، انتخاب رشته تحصیلی در پایان این دوره بر اساس نظام جدید ۳-۳-۶، دوره نوجوانی و مسائل بلوغ، بحران هویت و دهها مسئله پیش روی دانش آموزان متوسطه اول به ویژه دختران از جمله مشکلات و مسائلی است که جامعه موردنظر در پژوهش حاضر را به خود مشغول ساخته است. پیشرفت تحصیلی از جمله موضوعاتی است که از ابعاد تربیتی، روانشناسی، به آن بسیار پرداخته شده است. یافته های تحقیقات متعدد نشان داده است، پیشرفت تحصیلی نه تنها از ساختارهای دانش و فرایندهای پردازش اطلاعات تأثیر می پذیرد، بلکه به عوامل تحصیلی از جمله مهارتها، نگرشها نیز مربوط می شود (بسانت، ۲۰۱۵).

وجود نظام آموزشی ۳-۳-۶ به عنوان یک سیستم آموزشی جدید در مدارس به نوعی خود یک مسئله اساسی است که ضرورت مشاوره تحصیلی را بیش از پیش میطلبد. از طرفی یکی از دغدغه های مهم آموزش و پرورش کشور مشکل پیشرفت تحصیلی در دوره متوسطه می باشد. تحقیقاتی که در مورد علل عدم پیشرفت تحصیلی دانش آموزان انجام گرفته است، یکی از مهمترین علتها را نداشتن مهارتهای تحصیلی و کمبود خدمات مشاوره تحصیلی در مدارس کشور ذکر کرده اند (رجایی، ۱۳۹۱).

سالهای متمادی است که محققان و پژوهشگران تعلیم و تربیت و روانشناسان اجتماعی، مطالعات فراوانی در مورد عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان انجام داده اند. پیشرفت موضوعی است که به خصوص در حال حاضر نیز مورد توجه تمامی کشورهای جهان بوده است، و هر ساله مقدار زیادی از بودجه جوامع صرف تحصیل کودکان و نوجوانان می شود و پژوهشهای زیادی به بررسی عوامل مختلفی که می توانند بر پیشرفت تحصیلی تأثیر داشته باشند، عواملی مانند خانواده، محیط زندگی، مدرسه و مهارتهای آموزشی اختصاص یافته است (مجیدیان، ۱۳۹۴). نیاز به پیشرفت یکی از نیازهای است که توسط موری^۱ مطرح گردید. انگیزه پیشرفت تمایل فرد در رسیدن به اهداف شخصی تعیین شده است. این هدف ممکن است گرفتن نمره الف در درس روانشناسی باشد یا صعود به قله کوه (زیمباردو^۲، ۲۰۱۰). به طور کلی افراد دارای انگیزه پیشرفت احساس می کنند که بر زندگیشان مهار دارند و از آن لذت می برند، آنها سعی می کنند عملکرد خود را بهبود بخشند و ترجیح می دهند کارهایی را انجام دهند که چالش انگیز باشد و به کارهایی دس می زنند که ارزیابی پیشرفت آنان امکان پذیر باشد (توکرلد^۳، ۲۰۰۰). پیشرفت تحصیلی در واقع هدفی است که شخص برای رفتار آموزشی خود برمی گزیند، که به سه مقوله طبقه بندی می شود: الف) هدف های تکلیف مدار^۴ که به تمایل فرد جهت کسب فهم، بینش و یادگیری اشاره می کند، ب) هدف های بیرونی^۵ که بیانگر تلاش فرد در تکلیف یادگیری به منظور رسیدن به پیامدهای بیرونی، دریافت پاداش به شیوه های مختلف و اجتناب از

^۱ - Murray

^۲ - Zimbardo

^۳ - Tucker-Ladd

^۴ . Task focused goals

^۵ . extrinsic

تنبیه است و ج) هدف های توانایی نسبی که به تمایل فرد جهت نشان دادن توانایی بالا با به دست آوردن قضاوت های مطلوب از توانایی های خود در برخورد با حیطه های مختلف در زندگی است و در دو مقوله ی شناختی و اجتماعی مورد بررسی قرار می گیرد. مقوله ی شناختی در اصل ادراک فرد از لیاقت و شایستگی خود است که تا حدودی از عزت نفس و مسایل هیجانی و عواطف سرچشمه می گیرد. مقوله ای اجتماعی در ادراک فرد از شایستگی و مهارت های خود برای تعامل با سایرین اشاره دارد (ریان و پنتریچ^۶، ۱۹۹۷). پژوهش های زیادی بر نقش موثر و ارتباطات نزدیک خانوادگی و احساس امنیت دانش آموزان در خانواده بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، صحه گذاشته اند (لی، هامان و ونگ^۷، ۲۰۰۴).

این پژوهش ها و نمونه های دیگری از این قبیل، نشان می دهند که خانواده نیز می تواند به اندازه ی مدرسه و معلمان و شاید هم بیشتر از آن بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تاثیر بگذارد. مطالعات انجام شده نشان می دهد که دانش آموزانی که انگیزه پیشرفت بالایی دارند، از خانواده هایی برخاسته اند که گرایش های دموکراتیک دارد و دانش آموزانی که انگیزه پیشرفت کمتری دارند، کسانی بودند که از جانب پدرانشان مورد توجه و مراقبت شدید قرار گرفته بودند (مک لند^۸، اتکینسون^۹، کلارک^{۱۰} و لاول^{۱۱}، ۱۹۵۳).

پیشرفت تحصیلی یکی از متغیرهای اصلی آموزش و پرورش است و می توان از آن به عنوان شاخص عمده سنجش کیفیت آموزش و پرورش یاد کرد. پیشرفت تحصیلی بیانگر میزان دستیابی به استانداردها و اهداف آموزشی است (عرفانی، ۱۳۸۹). متأسفانه در حال حاضر با توجه به استعداد های خوبی که در دانش آموزان وجود دارد، این هدف در آموزش و پرورش تحقق نیافته است (مجیدیان، ۱۳۹۴). بررسیها نشان می دهد، آموزش و پرورش هر کشور تلاش میکند تا با توجه به توانایی ها و استعدادهای دانش آموزان آنان را در زمینه تحصیلی به طور اخص و در زمینه های مختلف زندگی به طور اعم رشد دهد. بدیهی است که در جهت نیل به این زمینه ها دانش آموزان با مشکلاتی برخورد می نمایند. صاحب نظران راهنمایی و مشاوره بر این باورند که مشاوران با توجه به خدماتی که دانش آموزان در زمینه های تحصیلی ارائه می دهند، آنان را برای رسیدن به هدفهای آموزش و پرورش تسهیل می کند (شفیع آبادی ۱۳۸۹). مشاوره تحصیلی موجب بازدهی و کارآمدی بیشتر نظام آموزشی، افزایش پیشرفت تحصیلی و کاهش افت تحصیلی و تقلیل مشکلات رفتاری دانش آموزان می شود. از اینرو، می توان ادعا کرد که خدمات و فعالیتهای مشاوره تحصیلی وسیله ای تسهیل کننده برای رسیدن به هدفهای آموزش و پرورش قلمداد می شود (شریفی، ۱۳۹۳).

مشاوره تحصیلی گروهی نوعی رابطه یاورانه فردی و گروهی است که به دانش آموزان در شناخت توانایی ها استعدادها و شیوه یادگیری، برنامه ریزی، انتخاب رشته تحصیلی و حل مشکلات آموزشی و انضباطی کمک میکند، تا بدین ترتیب آنان بتوانند تواناییهای خود را شکوفا سازند، و از امکانات موجود استفاده بهینه بنمایند، مشکلات تحصیلی خود را حل کنند و با محیط آموزشی سازگار شوند (احمدی، ۱۳۹۰). آموزش مهارتهای تحصیلی یکی از وظایف مهم مشاوران است، که این مهم را می توان به دوصورت راهنمایی و مشاوره فردی و گروهی به دانش آموزان آموزش داد تا بتوانند، به نحو احسن در زندگی تحصیلی خود استفاده کنند.

^۶. Rayan, & Pentrich

^۷. Lee, Hamman, & Wang

^۸. Maclelland

^۹. Atkinson

^{۱۰}. Clark

^{۱۱}. Lowell

محققان زیادی نشان دادند که مشاوره گروهی به طور معناداری در پیشرفت تحصیلی و افزایش مهارت‌های تحصیلی دانش آموزان متوسطه اثربخش می باشد. پیشینه تحقیقات مختلف حاکی از آن است که مشاوره تحصیلی بر افزایش مهارت‌های تحصیلی و در نتیجه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان مؤثر بوده است. (بیابانگرد، ۱۳۹۲). چنانچه به افزایش مهارت‌های تحصیلی و پیشرفت درسی دانش آموزان از طریق مشاوره گروهی توجه نگردد باید شاهد افت تحصیلی، ترک تحصیل در دختران، پایین آمدن اعتمادبه نفس در بین آنان و احتمال ازدواج دختران در سن پایین (کمتر از ۱۸ سالگی) شاهد بود (باغبان و فاتحی زاده، ۱۳۹۴). ضرورت مشاوره تحصیلی برای دانش آموزان غیر قابل انکار است، چون به طور قطع دانش آموزان در خلال جریان یادگیری با مسایل و موانع بسیاری روبرو می شوند. برخی از این موانع می تواند در زمینه درسی و برخی دیگر در زمینه مسایل خانوادگی و اجتماعی باشد. مشاوره تحصیلی به دانش آموزان در حل این موانع یاری می رساند. ضرورت مشاوره تحصیلی برای دانش آموزان در حل مشکلات درسی و ایجاد انگیزه در آنان آشکار می باشد. مشاور تحصیلی می تواند با آموزش روش های صحیح مطالعه به آنها در یادگیری مطلوب تر کمک نماید. از دیگر موارد ضرورت مشاوره تحصیلی برای دانش آموزان، یاری رساندن به آنها در برقراری روابط اجتماعی با افراد می باشد (صالحی، ۱۳۹۳).

وظیفه نهاد آموزش و پرورش، در آماده کردن دانش آموزانی که نیروی انسانی فردا تلقی می شوند، برای مواجهه و سازگاری با مقتضیات قرن بیست و یکم که از حساسیت ویژه ای برخوردار است بسیار حساس و سنگین است. اضطراب، افسردگی، سوء مصرف مواد مخدر، رفتارهای نابهنجار، مشکلات تحصیلی، گرایش ارتباط با جنس مخالف از عمده ترین مشکلات روانی اجتماعی دانش آموزان است، که سازگاری آنها را تحت تاثیر قرار می دهد به طوری که بیش از ۳۲ درصد دانش آموزان از نوعی مشکل اجتماعی روانی رنج می برند (احمدی، ۱۳۹۵، ص ۱۸).

مشکلات دانش آموزان، زنجیره ای از عوامل فردی و اجتماعی است که نیازمند دیدی جامع نگر و نظام مند به استعدادها و توانایی ها و علائق، شخصیت، ساختار و وضعیت خانواده و سایر متغیرهای محیطی است. مشاور مدرسه با آگاهی از ارتباط تنگاتنگ مشکلات دانش آموزان با زمینه های روانی - اجتماعی دانش آموزان، با استفاده از متون و روش های راهنمایی و مشاوره از طریق شیوه های مختلف فردی، گروهی و خانوادگی به دانش آموزان کمک می کند تا با بررسی های همه جانبه مشکل بتوانند راه حل یا راه حل های مناسب را انتخاب و برای اجرای آنها برنامه ریزی نمایند و در نهایت عملکرد دانش آموزان در ابعاد مختلف بهبود یابد (همان، ص ۲۱).

اهداف آموزش و پرورش زمانی تحقق خواهند یافت که برنامه ها و محتوای آموزشی با توجه به نیازها و امکانات دانش آموزان تهیه و اجرا گردند. از طریق «خدمات راهنمایی و مشاوره» می توان توانایی ها و نیز محدودیت های دانش آموزان را شناخت و از امکانات موجود حداکثر استفاده را برای کمک به سازگاری اجتماعی دانش آموزان عمل آورد. با توجه به اهمیت موضوع در این پژوهش سعی بر آن است که با تحقیق علمی تاثیر مشاوره تحصیلی گروهی بر افزایش مهارت های تحصیلی و پیشرفت تحصیلی نوجوانان دختر دبیرستانی مورد بررسی قرار گیرد.

پیشینه تحقیق

داورپناه و همکاران (۱۳۹۵) پژوهشی با هدف بررسی تأثیر آموزش مشاوره تحصیلی گروهی بر افزایش مهارت‌های تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر سال سوم متوسطه اول شهر خرم آباد انجام دادند. این پژوهش نیمه آزمایشی از نوع پیش آزمون و پس آزمون با گروه کنترل بود. ۳۰ دانش آموز دختر دبیرستانی در شهر خرم آباد به روش تصادفی انتخاب و به گروههای آزمایش (۱۵ نفر) و کنترل (۱۵ نفر) واگذار شدند. نتایج نشان داد که آموزش مشاوره تحصیلی گروهی بر بهبود مهارت‌های تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر مؤثر است. بنابراین میتوان نتیجه گرفت که آموزش مشاوره تحصیلی گروهی بر ارتقای مهارت‌های تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر تأثیر فراوانی دارد.

فرشاد (۱۳۹۱) در رساله خود با عنوان بررسی تأثیر برنامه راهنمایی و مشاوره در انتخاب رشته‌های تحصیلی به ویژه رشته‌های فنی مشخص نموده که بدون وجود برنامه راهنمایی و مشاوره در مدارس راهنمایی، نمی‌توان اطلاعات تحصیلی دقیقی به دانش آموزان داد و اجرای برنامه راهنمایی و مشاوره در سال سوم راهنمایی موجب شناخت رشته‌های تحصیلی به ویژه رشته‌های فنی خواهد شد و این برنامه‌ها در میزان تمایل آزمودنی‌ها به انتخاب رشته‌های فنی موثر بوده است.

در تحقیقی که توسط دفتر مشاوره و تحقیق آموزش و پرورش در سال (۱۳۹۳) با هدف برنامه‌ریزی جهت هدایت و راهنمایی شغلی نوجوانان در تهران انجام گرفت مشخص شد انتخاب گروه‌های مختلف شغلی در دختران و پسران متفاوت است همچنین نوجوانان برای انتخاب شغل اطلاعات لازم و مکفی ندارند و در نهایت این که بین انتخاب رشته تحصیلی با شغل مورد نظر نوجوانان رابطه وجود دارد.

عباسی (۱۳۹۳) از دفتر مشاوره و تحقیق و نظارت آموزش و پرورش تحقیقی تحت عنوان ارزشیابی عملکرد مشاورین و دبیران راهنما در نظام جدید آموزش متوسطه در بیست استان کشور انجام داد و یافته‌های تحقیق نشان داد که بین جنسیت دانش آموزان و انتخاب رشته تحصیلی، بین طرز برخورد مشاور با دانش آموزان و انتخاب مرجع حل مشکل، بین رضایت‌مندی والدین از فعالیت‌های مشاوران رابطه معناداری وجود دارد.

الماسی (۱۳۹۵) در تحقیق خود با عنوان بررسی رابطه بین اعتماد به نفس و انتخاب رشته تحصیلی در بین دختران و پسران سال دوم نظام جدید دریافت که بین اعتماد به نفس و انتخاب رشته تحصیلی در میان دختران و پسران تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

سلیمی (۱۳۹۵) در رساله خود با عنوان تأثیر راهنمایی و مشاوره شغلی گروهی بر رغبت‌های شغلی و اولویت‌های شغلی دانش آموزان دختر و پسر تغییر ایجاد می‌کند اما این جلسات در اولویت‌های تحصیلی دانش آموزان تغییری نداشته و نهایتاً این که جلسات گروهی در اولویت‌های شغلی پسران تغییر ایجاد نمود اما در مورد دختران اینگونه نبوده است.

خسروی راد (۱۳۹۵) در بررسی ارزشیابی ملاک‌های هدایت تحصیلی نظام جدید آموزش متوسطه در جامعه دانش آموزان دبیرستان‌های نیشابور نتیجه گرفت که علاقه دانش آموزان به دروس خاص، آرزوهای شغلی، والدین، استعداد دانش آموزان، ارزش اجتماعی رشته تحصیلی بیشترین تأثیر را در انتخاب رشته تحصیلی دارند و عواملی نظیر بازدید از مؤسسات و کارخانه‌ها مطالعه بانک اطلاعات شغلی و شانس کمترین تأثیر را در انتخاب رشته دارند.

راست کار (۱۳۹۵) در مقایسه عوامل موثر در هدایت تحصیلی دانش آموزان دختر نظام جدید آموزش متوسطه از دیدگاه مشاوران و دانش آموزان شهر تبریز اشاره کرد که عوامل اجتماعی و نیز عوامل اطلاع رسانی از دید دانش آموزان تأثیر زیادی در هدایت تحصیلی دارند.

موسوی (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان عملکرد مشاوران در حل مشکلات دانش آموزان دختر تهران نتیجه گرفت که تعداد زیاد دانش آموزان و فرصت کم مشاور مانع جدی کار مشاوره است و باید جهت کارایی بیشتر در تعداد مشاوران به نسبت دانش آموزان تجدید نظر شود و قوانین و مقررات دست و پا گیر که مانع کار مشاوره است باید تصحیح شود.

مظفری (۱۳۹۶) تحت عنوان بررسی فعالیت مشاوران مدارس نظام جدید آموزش متوسطه در شهر تهران انجام داد مشخص گردید که با ۹۵٪ اطمینان فعالیت مشاوران در زمینه‌های هدایت تحصیلی - شغلی و... مورد تأیید مدیران و دانش آموزان بوده است.

گیبسون (۱۹۹۸) براساس تحقیقی درباره نظر معلمان نسبت به برنامه‌های مشاوره دبیرستان می‌نویسد که معلمان مهم‌ترین فعالیتهای مشاوره را چنین بر می‌شمارند: مشاوره فردی - ارائه خدمات و اطلاعات مربوط به طرح‌ریزی برنامه تحصیلی دانش آموزان - اجرا و تعبیر و تفسیر نتایج آزمون‌های استاندارد و در نهایت راهنمایی و جایگزینی تحصیلات دانشگاهی.

در تحقیقی که توسط جری‌هورن (۱۹۹۶) تحت عنوان بررسی وضعیت فارغ التحصیلان مدارس کوچک روستایی در هفت ایالت آمریکا صورت گرفت مشخص شد که اغلب دانش آموزان از فعالیتهایی که به منظور هدایت آنان جهت انتخاب شغل و رشته تحصیلی و آمادگی ورود به اجتماع صورت گرفته رضایت داشته‌اند (نقل از کوچری ۱۳۸۹).

کراهن ولو ۲۰۰۱ معتقدند که مشاور حرفه‌ای در مدارس متوسطه در بعضی مواقع تأثیر محدودی داشته است و این در رضایت دانش آموزان، والدین و مشاوران منعکس شده است. اکثر والدین اعتقاد دارند که فرزندانشان آگاهی و مهارت لازم را در طرح‌ریزی‌های تحصیلی- شغلی ندارند و برعکس اغلب دانش آموزان اعتقاد دارند که آنها این آگاهی را دارند. اما در یک پژوهش روی فارغ التحصیلان دبیرستانی ۳۳٪ آنان بعد از دو سال احساس کردند که تحقیق روی مشاغل باید از دوره ابتدایی شروع شود و در دبیرستان به آن تأکید شود این عدم تأثیرات مشاوره حرفه‌ای نباید باعث شگفتی شود و به عنوان حربه‌ای بر علیه مشاورانی استفاده شود که هر کدام با ۵۰۰ دانش آموز در ارتباطند و کمبود وقت از مشکلات عمده آنان است. از طرفی دانش آموزان نیز فاقد وقت و آگاهی برای راهنمایی جهت برنامه ریزی‌های حرفه‌ایشان می‌باشند و اغلب برای رسیدگی به آن تا سال آخر دبیرستان به تأخیر می‌اندازند و این درست زمانی است که تصمیماتشان قابل تغییر نیست. (گالکسون ۱۹۸۳).

فرضیه های پژوهش

۱. مشاوره تحصیلی به روش گروهی باعث افزایش مهارت های تحصیلی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه شهر ایلام می شود.
۲. مشاوره تحصیلی به روش گروهی باعث افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه شهر ایلام می شود.

روش تحقیق

روش پژوهش در این تحقیق روش آزمایشی می‌باشد که در دو گروه آزمایش و کنترل اجرا می شود به طور کلی می توان گفت به منظور برقراری رابطه علت و معلولی میان دو یا چند متغیر از طرح های آزمایشی استفاده می شود.

آزمودنی ها

جامعه آماری این پژوهش، کلیه دانش آموزان دختر مقطع اول متوسطه مشغول به تحصیل در سال تحصیلی (۹۶-۹۷) در شهر ایلام بودند. که حدود ۳۲۵۱ نفر بودند. بر اساس سال نامه آماری مدیریت آموزش و پرورش شهر ایلام جامعه ی دانش آموزی دختر سال سوم متوسطه اول در سال تحصیلی ۱۳۹۷- ۱۳۹۶ در شهر ایلام ۵۳۰ نفر بود، که حجم نمونه با استفاده از جدول کوهن (۱۹۸۶) و با در نظر گرفتن اندازه اثر ۰/۰۵ و توان آزمون ۰/۷۶، ۹۰ نفر تعیین شد، که به صورت تصادفی ۴۵ نفر به گروه آزمایش و ۴۵ نفر به گروه کنترل واگذار شدند. گروه آزمایش به مدت دو ماه و طی ۸ جلسه ۹۰ دقیقه ای در جلسات آموزشی برگرفته از رویکرد آموزش مهارتهای تحصیلی شرکت نمودند و شرکت کننده های گروه کنترل در هیچ جلسه ای شرکت نکردند. هر دو گروه در دو نوبت پیش آزمون و پس آزمون در متغیرهای مهارتها و پیشرفت تحصیلی مورد سنجش قرار گرفتند.

ابزار اندازه گیری

پرسشنامه مهارتهای تحصیلی کانگاس^{۱۲}: این پرسشنامه توسط کانگاس با عنوان سنجش مهارتهای یادگیری برای دانش آموزان و دانشجویان فلوریدا^{۱۳} آمریکا تهیه شده، و توسط بادله (۱۳۹۱) مورد استفاده قرار گرفته است. این پرسشنامه دارای

۱۲. Cangas' questionnaire of Academic Skills

۱۳. Florida

۵۰ ماده است که ماده ها در یک طیف ۴ درجه ای لیکرت (همیشه، اغلب اوقات، گاهی اوقات و به ندرت) مرتب شده، و شش مهارت اساسی تحصیلی خواندن متون درسی (۸ سؤال)، یادداشت برداری (۵ سؤال)، تقویت حافظه (۹ سؤال)، آمادگی برای امتحان (۱۲ سؤال)، افزایش تمرکز (۱۰ سؤال)، و برنامه ریزی و مدیریت زمان (سؤال) را اندازه گیری میکند. بدله (۱۳۹۱) ضریب پایایی الفای کرونباخ این ابزار ۰/۸۲ گزارش کرد. در این پژوهش، ضرایب پایایی الفای کرونباخ و تنصیف بر روی ۳۰ نفر به ترتیب ۰/۹۹ و ۰/۸۸ بدست آمد.

چک لیست پیشرفت تحصیلی^{۱۴}. معدل نمرات درسی دانش آموزان در سه مقطع زمانی به عنوان شاخص پیشرفت تحصیلی استفاده شد. از میانگین معدل نمرات دانش آموزان در امتحانات دیماه ۱۳۹۶ برای بررسی پیش آزمون و از میانگین معدل نمرات آزمون پیشرفت تحصیلی در امتحانهای اسفندماه برای بررسی پس آزمون استفاده گردید.

شیوه اجرا

در این پژوهش، ابتدا پیشینه به صورت نظری مطالعه و بررسی شد. اطلاعات اولیه در باب موضوع و هدف پژوهش به دست آمد. سپس برای سنجش متغیرهای مهارتهای تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، ابزار مناسب تهیه شد. پس از تعیین حجم نمونه و مشخص کردن افراد و جلب رضایت والدین جهت شرکت فرزندان آنان در این مداخله و رعایت اصل داوطلب بودن دانش آموزان، جلسات آموزشی به مدت دو ماه و طی ۸ جلسه ۹۰ دقیقه ای به شرح ذیل صورت گرفت.

صورتجلسات آموزش مهارتهای تحصیلی (خدییوی، اقدسی و صمدیان، ۱۳۹۱):

جلسه اول. معارفه و آشنایی با شرکت کننده ها و ارائه اهداف، قوانین و روند کار به شرکت کننده ها.

جلسه دوم. ارائه مهارتهای برنامه ریزی و تکالیف لازم.

جلسه سوم. ارائه گزارش از انجام تکلیف جلسه قبل و آموزش مهارت مدیریت زمان همراه با تعیین تکلیف متناسب با موضوع.

جلسه چهارم. آموزش مهارت روشهای صحیح مطالعه، تعیین بخشی از کتاب درسی و اجرای فنهای صحیح مطالعه و ارائه تکلیف به گروه.

جلسه پنجم. مهارتهای تمرکز مطالعه، و استفاده صحیح از فنهای لازم در جهت افزایش میزان تمرکز بخشی مطالعه.

جلسه ششم. ارائه مهارتهای یادداشت برداری و خلاصه نویسی و ارائه تکالیف لازم.

جلسه هفتم. ارائه تکالیف مربوط به تمرین مهارت کنترل اضطراب امتحان به شاگردان و آشنایی و تبحر در مهارت تست زدن.

جلسه هشتم. آموزش مهارتهای تحصیلی و ارائه تکالیف مربوط به این مهارتها.

یافته های تحقیق

در بخش نتایج توصیفی، جداول و نمودارهای مربوط به اطلاعات آزمودنیها آورده شده است. و در بخش استنباط دادهها، بعد از ذکر هر فرضیه به طور جداگانه، خروجی محاسبات انجام شده آورده شده و توضیحات لازم در کنار جداول خروجی ذکر شده است.

اطلاعات توصیفی متغیرهای تحقیق

۱۴. Educational Achievement Checklist

جدول ۴-۱: میانگین و انحراف معیار متغیرهای مهارت‌ها و پیشرفت تحصیلی
در گروه‌های آزمایش و کنترل

گروه آزمایش		گروه کنترل			
انحراف معیار	میانگین	انحراف معیار	میانگین		
۴۸/۳۵	۱۳۴/۱۳	۴۶/۵۸	۱۳۹/۸۷	پیش آزمون	مهارت‌های تحصیلی
۴۸/۳۴	۱۳۳/۶۰	۳۷/۳۰	۱۲۲/۶۷	پس آزمون	
۱/۸۸	۱۶/۸۱	۲/۱۱	۱۶/۷۰	پیش آزمون	پیشرفت تحصیلی
۱/۳۵	۱۷/۶۱	۱/۹۳	۱۶/۷۰	پس آزمون	

همانطور که جدول بالا نشان می‌دهد، میانگین و انحراف معیار در متغیر مهارت‌های تحصیلی در گروه گواه در مراحل پیش آزمون و پس آزمون به ترتیب ۱۳۹/۸۷ و ۱۲۲/۶۷ (۴۶/۵۸) و در گروه آزمایش در مراحل پیش آزمون و پس آزمون به ترتیب ۱۳۴/۱۳ و ۱۳۳/۶۰ (۴۸/۳۴) و در متغیر پیشرفت تحصیلی در گروه گواه در مراحل پیش آزمون و پس آزمون به ترتیب ۱۶/۷۰ و ۱۶/۷۰ (۲/۱۱) و در گروه آزمایش در مراحل پیش آزمون و پس آزمون به ترتیب ۱۶/۸۱ و ۱۷/۶۱ (۱/۳۵) می‌باشد.

جدول ۴-۲: میانگین و انحراف معیار متغیرهای مهارت‌ها و پیشرفت تحصیلی
در گروه‌های آزمایش و کنترل

انحراف معیار	میانگین	گروه	متغیر مستقل
۲/۹۹	۱۱/۱۵	آزمون	برنامه ریزی و مدیریت زمان
۲/۸۱	۷/۱۰	گواه	
۲/۰۶	۱۲	آزمون	خواندن متون درسی
۳/۴۶	۸/۲۵	گواه	
۳/۱۵	۱۰/۵۳	آزمون	تمرکز
۳/۰۴	۸/۵۳	گواه	
۲/۲۴	۱۱/۶۴	آزمون	یادداشت برداری
۲/۷۵	۸/۸۹	گواه	
۲/۷۳	۱۰/۲	آزمون	تقویت حافظه
۲/۹۰	۷/۳۹	گواه	
۳/۱۵	۱۰/۴۹	آزمون	آمادگی برای امتحان
۳/۱۲	۶/۵۶	گواه	

همانطور که در جدول بالا مشاهده می‌شود میانگین نمرات گروه آزمایش در پس آزمون نسبت به گروه گواه در تمام ابعاد مهارت‌های تحصیلی افزایش داشته است.

آزمون فرضیات

فرضیه اول تحقیق: مشاوره تحصیلی به روش گروهی باعث افزایش مهارت های تحصیلی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه شهر ایلام می شود.

جدول شماره ۴-۳: نتایج تحلیل کوواریانس گروه های آزمایش و کنترل در متغیر مهارت های تحصیلی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجموع مجذورات	نسبت F	p	مجذورات
مهارت های تحصیلی	۴۶۹۰۹/۲۴	۱	۴۶۹۰۹/۲۴	۲۳۹/۶۱	<۰/۰۰۱	۰/۸۹
	۱۸۸۳/۱۳	۱	۱۸۸۳/۱۳	۹/۶۱	<۰/۰۰۴	۰/۲۶
	۵۲۸۵/۶۸	۴۳	۱۹۵/۷۶			
	۵۴۵۶۳۶/۰۰۰	۴۵				

همانطوری که در جدول فوق مشاهده می کنید، نسبت F بین گروهی مهارت های تحصیلی پس از کنترل پیش آزمون بر پس آزمون، در سطح آماری $P \geq 0/004$ معنی دار است ($F=9/61$). این یافته نشان می دهد که آموزش مشاوره تحصیلی باعث افزایش مهارت های تحصیلی در گروه آزمایش (۱۳۳/۶۰) نسبت به گروه کنترل (۱۲۲/۶۷) شده است، و اندازه اثر به دست آمده ۰/۲۶ حاکی از این است که مشاوره تحصیلی گروهی در حدود ۲۶ درصد واریانس نمرات مهارت های تحصیلی را تبیین می کند.

فرضیه دوم تحقیق:

مشاوره تحصیلی به روش گروهی باعث افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه شهر ایلام می شود.

جدول شماره ۴-۴: نتایج تحلیل کوواریانس گروه های آزمایش و کنترل در متغیر پیشرفت تحصیلی

منبع تغییرات	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجموع مجذورات	نسبت F	p	مجذورات
پیشرفت تحصیلی	۴۴/۹۵	۱	۴۴/۹۵	۳۷/۰۴	<۰/۰۰۱	۰/۵۷
	۵/۲۸	۱	۵/۲۸	۴/۳۵	<۰/۰۴۶	۰/۱۳
	۳۲/۷۶	۴۳	۱/۲۱			
	۸۹۱۱/۶۸	۴۵				

جدول شماره ۴-۴ نشان می دهد نسبت F بین گروهی پیشرفت تحصیلی پس از کنترل پیش آزمون بر پس آزمون، در سطح $p \geq 0/046$ معنی دار است ($F=4/35$). این یافته نشان می دهد که آموزش مشاوره تحصیلی باعث بهبود پیشرفت تحصیلی در گروه آزمایش (۱۷/۶۱) نسبت به گروه کنترل (۱۶/۷۰) شده است، و اندازه اثر به دست آمده ۰/۱۳ حاکی از این است که مشاوره تحصیلی گروهی در حدود ۱۳ درصد واریانس نمرات پیشرفت تحصیلی را تبیین می کند.

نتیجه گیری

یافته فرضیه اول نشان داد که مشاوره تحصیلی گروهی منجر به بهبود مهارتهای تحصیلی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه که تحت آموزش بوده اند شده است. مشاور گروهی نوعی از مشاوره است که مستلزم ایجاد رابطه ای عاطفی است، و رسیدن به هدفها و مقاصد گوناگون و متعددی تشکیل می شود. در مشاوره تحصیلی به دانش آموزان کمک می شود تا بتوانند دروس و رشته تحصیلی مناسبی را انتخاب کنند، از قوا نین مدرسه ومقررات آموزشی و امتحانی آگاه گردند، مشکلات درسی خود را مرتفع سازند. هدف نهایی مشاوره تحصیلی، کسب موفقیت تحصیلی است.

پیشینه پژوهش نشان داد نتایج پژوهش حاضر با نتایج پژوهشهای مشاوره بر مهارتهای تحصیلی پژوهشگران مانند رجایی(۱۳۸۹)، اثنی عشری (۱۳۸۹)، باغبان و فاتحی زاده(۱۳۹۴)، تیزرو(۱۳۸۹)، فونسکا (۲۰۱۰)، کییونگی لی (۲۰۱۰)، اولتوند (۲۰۰۹) و چامدیمبا (۲۰۰۷) هماهنگ است که مشاوره تحصیلی را در فراگیری مهارت های تحصیلی موثر دانسته اند.

یافته فرضیه دوم نشان داد که مشاوره تحصیلی گروهی بر افزایش پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر مقطع متوسطه مؤثر است. مطالعه عوامل مؤثر بر پیشرفت تحصیلی مسئله پیچیده ای است چرا که پیشرفت عنصری چند بعدی است و به گونه ای ظریف به رشد جسمی اجتماعی، شناختی و عاطفی دانش آموزان مربوط است. محققان در سالهای اخیر متوجه یک سری از عوامل غیرشناختی شده اند که میتوانند در پیشرفت تحصیلی و به طور کلی موفقیت مؤثر باشند. این محققان در تبیین اهمیت عوامل غیرشناختی در موفقیت به نتایج فراوانی دست یافته اند و نشان داده اند که چنانچه این اندازه های غیر شناختی را برای پیش بینی موفقیت به اندازه های هوش شناختی اضافه شوند، پیش بینی موفقیت تحصیلی به طور معناداری و با احتمال بیشتری امکان پذیر می شود. برخی از روانشناسان عملکرد تحصیلی را وابسته به بافت در نظر گرفته اند، برای مثال، مدل بافت بر نقش با اهمیت متغیرهایی برون فردی، روشهای آموزش، برنامه درسی و روشهای ارزشیابی تأکید می کنند.

بر همین اساس برخی از محققان به منظور تبیین عملکرد تحصیلی بر نقش متغیرهای اجتماعی-اقتصادی یادگیرندگان به عنوان یک متغیر برون فردی دیگر تأکید می کنند. پژوهشهای انجام شده توسط محققان دیگر نشان داده اند که پیشرفت تحصیلی از تعامل بین متغیرهای موقعیتی مانند برنامه روشهای آموزشی، شرایط عاطفی و نیز محیط تحصیلی، نگرش نسبت به مسائل آموزش و انگیزه پیشرفت فراگیران تأثیر می پذیرد.

ترکیب دودسته از انگیزه های پیشرفت (درونی و بیرونی)، رفتار و فعالیتهای تحصیلی دانش آموزان را جهت می دهد. از جمله متغیرهایی که می تواند به پشتوانه این پژوهش در تبیین پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تأکید ورزید، مشاوره دانش آموزان بخصوص به شیوه گروهی است. زیرا در این شیوه از مشاوره دانش آموزان از تجارب همسالان خود سود می برند و در شرایط برابری خود را مانند آنان می دانند. لذا اعتمادبه نفس در آنها افزایش یافته و انگیزه لازم برای تحرک بیشتر و در نتیجه عملکرد آموزشی آنها بهتر پیدا می شود. این یافته با نتایج پژوهشهای گل محمدی و همکاران (۱۳۹۱)، آقایی و همکاران (۱۳۹۰)، خدیوی و همکاران (۱۳۹۰)، پور بختیار و گل محمدی (۱۳۸۹)، طالب پور و همکاران (۱۳۸۹)، سعادت زاده و خلیلی (۲۰۱۲)، بیجن وهمکاران (۲۰۱۱)، کییونگی لی (۲۰۱۰) و آدریان (۲۰۰۸) همخوانی دارد.

بر اساس یافته های پژوهش، مشاوره تحصیلی به شیوه گروهی بر افزایش مهارتهای تحصیلی دانش آموزان مؤثر است، و مهارتهای تحصیلی از جمله مهارتهایی هستند، که از یک سو به توانایی و استعدادهای فردی و از سوی دیگر به کسب تجربه از سوی همسالان خود وابسته است. همچنین مشاوره تحصیلی به شیوه گروهی توانسته است هم به تفاوتهای فردی دانش آموزان و هم به تبادل تجربه افراد گروه به خوبی کمک کند. این مسأله، لزوم توجه مدیران و مشاوران مدارس به گسترش فعالیتهای و خدمات مشاوره تحصیلی گروهی بیش از پیش گوشزد می نماید.

از یافته های دیگر این پژوهش این بود که هر چه آموزش مهارت های تحصیلی در قالب مشاوره گروهی به خوبی صورت گیرد، می توان انتظار داشت دانش آموزان در فرآیند یادگیری از پیشرفت درسی قابل توجهی برخوردار باشند. این موضوع

لزوم اهمیت و برنامه ریزی متولیان امر آموزش را در مورد خدمات مشاوره تحصیلی گروهی گوشزد می کند. کم نیستند دانش آموزانی که به خاطر افت تحصیلی یا ضعف در مهارت‌های تحصیلی با مشکلات عاطفی، اجتماعی و حتی ترک تحصیل مواجه می شوند.

افزایش این دسته از خدمات آموزشی علاوه بر ارتقاء توانایی شاگردان، می تواند نقش پیشگیرانه ای در رابطه با کاهش مشکلاتی چون ترک تحصیل، پرورش نیافتن استعدادهای بالقوه شاگردان داشته باشد.

با توجه به اینکه نمونه در یک مقطع تحصیلی صورت گرفته و حجم جامعه هم محدود بوده استنتاج را باید با احتیاط به دیگر پایه های تحصیلی تعمیم داد. پیشنهاد می شود کارگاه های آموزش مشاوره گروهی برای مشاوران در مدارس بیشتر از پیش تشکیل گردد. روان شناسان و مشاوران در مدارس بر مشاوره گروهی تأکید داشته و شیوه های صحیح مطالعه و یادگیری را آموزش دهند. مشکلات تحصیلی دانش آموزان شناسایی شده و بر اساس فنهای مشاوره تحصیلی گروهی، این مشکلات مرتفع گردند. سازمانها و متولیان امر پیشرفت تحصیلی، آموزش مشاوره تحصیلی به شیوه گروهی توسط مشاوران قبل از شروع سال تحصیلی و حین تحصیل در دستور کار خود قرار دهند.

فهرست منابع

۱. احمدی، سیداحمد. (۱۳۹۰). اضطراب دانش آموزان نوجوان دختر. *مجله دانش و پژوهش در روانشناسی*، شماره ۲۰، ص ۳۰-۲۱.
۲. سیف، علی اکبر. (۱۳۹۲). *روانشناسی پرورشی*. ویرایش ششم، تهران: نشر دوران.
۳. شریفی، سیفالله. (۱۳۹۳). *اثربخشی مشاوره گروهی بر مبنای نظریه انتخاب گلاسر بر میزان سازگاری دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی تهران*. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبایی.
۴. رجایی، منوچهر. (۱۳۹۱). رابطه تعلل ورزی آموزشی با اهداف پیشرفت. *مجله اندیشه های نوین- تربیتی دانشگاه الزهراء*، (۹) ۳، ۶۱-۷۵.
۵. مجیدیان، الهیار. (۱۳۹۴). بررسی شیوع تعلل و تأثیر درمان شناختی رفتاری و مدیریت رفتار بر کاهش آن در دانش آموزان دبیرستانی شهرستان اهواز. *مجله علوم تربیتی و روانشناسی*، ۳(۱۳)، ۱۲۱-۱۱۱.
۶. عرفانی، نصراله. (۱۳۸۹). *تدوین مدلی به منظور تبیین و تدوین پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پایه سوم متوسطه شهر همدان*. دانشگاه علامه طباطبایی، پایان نامه کارشناسی ارشد.
۷. شفیع آبادی، عبدالله (۱۳۸۹). *راهنمایی و مشاوره تحصیلی و شغلی*، چاپ چهارم، تهران: انتشارات سمت.
۸. شفیع آبادی، عبدالله. (۱۳۹۰). *فنون و روشهای مشاوره کودک*. تهران: انتشارات ترمه.
۹. بیابانگرد، اسماعیل. (۱۳۹۲). *روشهای تحقیق در روانشناسی و علوم تربیتی*. تهران: انتشارات دوران.
۱۰. صالحی، رضا. (۱۳۹۳). *تدوین مدل نظری مشاوره تحصیلی بر اساس عوامل مؤثر موفقیت تحصیلی*. *دوفصلنامه مشاوره کاربردی*، (۴) ۱، ۴۸-۱۹.
۱۱. موسوی، فهیمه (۱۳۹۰). *بررسی عملکرد مشاوران در حل مشکلات دانش آموزان دختر در شهر تهران*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
۱۲. فرشاد، مجید (۱۳۸۴). *بررسی تأثیر برنامه راهنمایی و مشاوره در انتخاب رشته های تحصیلی*، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.

۱. Bassant, M., & Duru, E. (۲۰۱۴). The evaluation of the major characteristics and aspects of the procrastination in the framework of psychological counseling and guidance. Educational Sciences. *Theory & Practice*, ۷, ۳۷۶-۳۸۵.
۲. Zimbardo, P. G., Sword, R., & Sword, R. (۲۰۱۲). *The time cure: Overcoming PTSD with the new psychology of time perspective therapy*. San Francisco: Jossey-Bass.
۳. Ryan, A.M. & Pintrich, P. R. (۱۹۹۷). "Should I ask for help?" The role of motivation and attitudes in adolescent's help-seeking in math class. *Journal of Educational Psychology*, (۸۹): ۳۲۹-۳۴۱.
۴. McClelland, D. C., Atkinson, J. W., Clark, R. A., & Lowell, E. L. (۱۹۵۳). *The achievement motive*. New York: Appleton-Century-Crofts.

